

AANSPREKEN op leeftijd

THEMANUMMER

OPENING

REEBOKSEIZOEN

TIJD VOOR EEN LENTEBOK

April. Bij uitstek de maand om reebokken te inventariseren. De dieren zijn in deze maand goed zichtbaar, en je kunt zowel geveegde als 'bastbokken' tegenkomen. Welke leeftijdskenmerken vormen een betrouwbaar hulpmiddel bij het aanspreken op leeftijd? Laat je in ieder geval niet in de luren leggen door het sterker ogende bastgewei en de massieve contouren vanwege de nog aanwezige wintervacht!

TEKST EN FOTO'S BAS WORM

Met dank aan Gerrit Jan Spek en Rik Schoon voor hun opmerkingen

8 april: op basis van de lichaamskenmerken (inclusief de jeugdige kop) zou ik het dier geheel links als jaarling betitelen. Rechts een drachtige geit en op de achtergrond nog een geit. Wat direct achter de geit op de voorgrond staat laat zich slechts raden.

18 april: duidelijk drachtige geit in gezelschap van jaarling. Althans, dat is wat je in deze samenstelling gauw geneigd bent te denken. Of is deze aanname onjuist?

Bij het aanspreken op leeftijd onderscheiden we de volgende leeftijdsklassen: kalf (eerste levensjaar), jaarling (tweede levensjaar), jong (twee t/m circa vier jaar), volwassen (circa vijf t/m acht jaar) en oud (circa negen jaar en ouder). Omdat we 1 april hanteren als overgangsdatum van bokkalf naar jaarling, worden in dit artikel de kalveren van het afgelopen seizoen aangeduid als jaarlingen. In de meeste provincies gaat het afschotseizoen voor reebokken vanaf 1 april open (en worden de bokkalveren vanaf dat moment jaarling).¹

AANSPREEKENMERKEN

In eerdere artikelen is de mate van betrouwbaarheid van verschillende aanspreekkenmerken al ter sprake gekomen. Van meest betrouwbaar naar onbetrouwbaar levert het volgende rijtje op:

- Lichaamsbouw (vorm en nek)
- Gedrag
- Tijdstip verharen
- Tijdstip vegen gewei
- Gezichtsmaskers

JAARLINGGEWEI

We zien in deze reeks dat het tijdstip van verharen en vegen niet de meest betrouwbare leeftijdskenmerken zijn. Ondanks die wetenschap hanteert men nog vaak de overtuiging dat oude bokken het eerst vegen en jonge dieren het eerst verharen. In de praktijk blijkt dat maar al te vaak niet te kloppen! Een reeboek krijgt zijn eerste gewei ergens in het laatste kwartaal van het jaar waarin het geboren is, vaak niet meer dan een paar knopjes, en werpt dat (meestal) na de jaarwisseling af. In februari start dan de groei van wat we het jaarlinggewei noemen, ook al is het dier op dat moment strikt genomen nog bokkalf, want op dat moment circa negen

maanden oud. Eigenlijk hoeft het geen betoog: dat jaarlinggewei kan zich ontwikkelen tot elke vorm die we bij reeën kennen, zoals spitsers, gaffel of zesender. Zelfs binnen een en hetzelfde leefgebied, en ja, ook op de voedselarme zandgronden van de Veluwe is een zesender-gewei mogelijk.

GEMARKEERDE BOKKEN

De jaarlingbok is tot laat in april vrijwel altijd in de bast, ook is hij al aan het verharen of soms al geheel verhaard. Dit is een belangrijk en duidelijk onderscheid tussen jaarlingbokken en bokken van twee jaar en ouder: jaarlingen zijn in april vrijwel altijd nog in de bast, terwijl tweejarige en oudere bokken, zeker vanaf de tweede week van april, hebben geveegd. Zowel Hespeler ('Rehwild heute') als Osgyan ('Rehwild-Report') onderbouwen dit in hun boeken met data van gemarkeerde reebokken. Ik heb de gegevens over het tijdstip van vegen van de gemarkeerde bokken uit

Dezelfde bok als op de vorige pagina (18 april), maar nu alleen en in een andere pose. In deze houding, kijkend naar de gewichtsverdeling en kophouding kun je zo maar tot een andere slotsom over de leeftijd komen.

Op basis van deze kenmerken zou het ook om een tweejarige of nog oudere bok kunnen gaan.

Een jaarlinggewei kan zich ontwikkelen tot elke vorm die we bij reeën kennen, zoals spitser, gaffel of zesender

27 april: het dier rechts toont lichamelijk duidelijk als jaarling, zeker vergeleken met de bok op de voorgaande twee foto's.

3 april: deze donkere bok is nog in de bast, het geweitje lijkt nog niet volgroeid maar heeft wel duidelijke rozen. De hoge achterhand lijkt te duiden op een jaarling, maar kop en gewichtsverdeling (al naar voren toe) lijken meer bij een jonge bok te passen. Meer foto's (andere houdingen) en observatie van het gedrag kunnen hier meer duidelijkheid geven, maar uiteindelijk weet je het pas zeker als het dier is geschoten.

Voor het schatten van de leeftijd moeten we ons vooral richten op de lichaamskenmerken

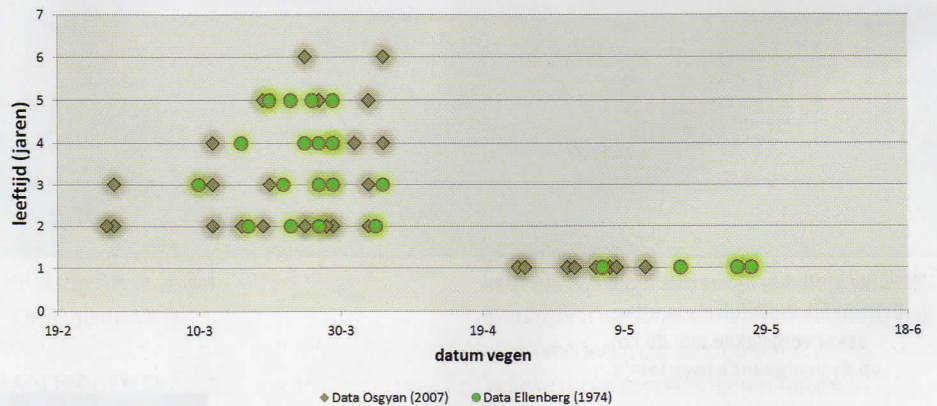
Op dezelfde dag en locatie als de bok op de vorige foto. Maar nu een geveegde bok met een in deze houding duidelijk zichtbare borstpartij (de voorlopers staan al wat verder uiteen dan bij een kalf of jaarling). De horizontale stand van de rozen duidt er op dat het niet om een oude bok gaat. Oordeel: leeftijds-klasse 'volwassen'.

'Rehwild-Report' en de data van Ellenberg in een grafiek uitgezet (zie hiernaast).

GEEN BETROUWBARE INDICATIE

De grafiek ontkracht de vaak als geldig aangenomen relatie tussen de leeftijd van bokken en veegtijdstip. Immers, uit deze zeer betrouwbare gegevens blijkt helemaal niet dat de oudste bokken het eerste veegen. Sterker: uit de grafiek lijkt eerder het omgekeerde het geval te zijn: van de gevolgd dieren veegden de twee- en driejarige bokken het eerst! Ook is uit de grafiek af te lezen dat je eind maart/begin april in de categorie 'twee jaar en ouder' zowel bokken in de bast als geveegd tegen kunt komen. De bestudeerde jaarlingen veegen allemaal later, vanaf de derde week van april. Het al dan niet geveegd zijn geeft dus geen betrouwbare indicatie van de leeftijd van een bok. Ditzelfde geldt voor het tijdstip van verharen: ook hierin is de spreiding zo groot, zelfs binnen eenzelfde leeftijdsklasse, dat je er geen conclusies aan kunt verbinden. Het tijdstip van veegen en verharen is namelijk ook afhankelijk van de algehele conditie en erfelijke aanleg van een dier. Kortom, voor de leeftijdschatting van bokken die tenminste twee jaar zijn moeten we ons vooral richten op de lichaamskenmerken! •

leeftijd versus veegdatum (alle gemarkeerde bokken inclusief jaarlingen)

De leeftijden van een flink aantal gemarkeerde bokken (dus leeftijd bekend) uitgezet tegen de veegdatum.

1 Er bestaat discussie over welke datum moet worden gehanteerd voor de overgang van kalf naar jaarling. In de pas verschenen wintereditie van het 'Het Ree' (nr. 105) bepleit Rob Borst de datum van 1 mei.

17 april: een jonge, geveegde bok. Verharing aan de kop en nek bijna voltooid. Stangen staan hoog op de schedel. Slanke nek (drager). Een jonge bok van 2 jaar of ouder. Immers, de jaarling heeft half april meestal nog niet geveegd.

27 april: bok met rechthoekig lichaam, rechte ruglijn, maar met een stevigere drager dan van een jaarling. Rozen horizontaal op de kop. Een jonge bok.

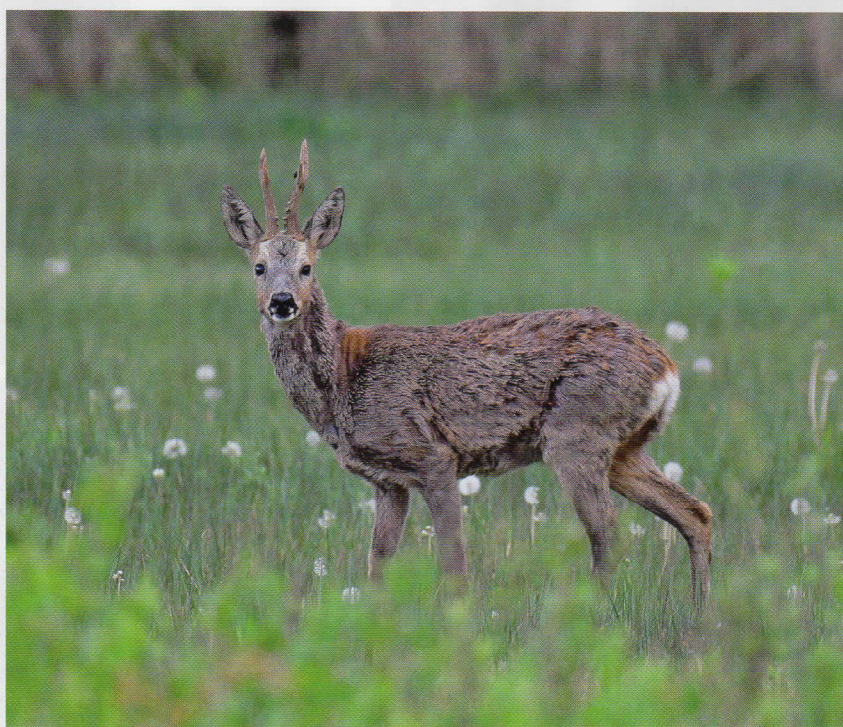
Dezelfde bok, maar nu in een andere pose. Deze opname maakt in ieder geval duidelijk dat het niet om een gaffel- maar zesender-bok gaat. Ook op basis van deze houding blijft mijn inschatting dat het om een jonge bok gaat.

27 april: geveegde bok achter puntdraad. In eerste instantie wekt de bok een jeugdige indruk. Maar gelet op de al aardig diep liggende rozen, de oogkassen die beginnen te welven is hij misschien toch niet zo jong als hij op het eerste gezicht lijkt.

1 mei: laat je niet van de wijs brengen door de grijze kop! Dit is een bok in de jonge leeftijdsklasse. Let op de stand van de rozen en lichaamsbouw. Bijzonderheid: deze bok is blind aan zijn rechteroog.

Verder lezen

Wie dieper wil duiken in de relatie tussen leeftijd en veegtijdstip dan wel moment van verharren kan de volgende boeken raadplegen: 'Rehwild-Report' van Wolfram Osgyan (1989) en 'Rehwild Heute' van Bruno Hespeler (2003) waarin de door Ellenberg (1974) verzamelde gegevens over vegen en verharren overzichtelijk zijn weergegeven.

27 april: een oude bok. Kijk naar de stand van de rozen, de plooiën in zijn vel, de dikke nek (niet alleen dankzij het nog aanwezige winterhaar), de massa aan de voorzijde van de voorlopers. Dit jaar zag ik de eerste geveegde bokken al eind februari. Door de zeer zachte winter verkeren de dieren in goede conditie en hebben ze een surplus aan energie waardoor de opbouw van een nieuw gewei eerder is voltooid dan normaal. Uiteindelijk hangt ook bij reeën alles met elkaar samen, waardoor er nauwelijks sprake is van algemeen geldende regels voor het aanspreken op leeftijd.